Dinamika vanjsko-trgovinskih odnosa Republike Hrvatske i zemalja CEFTA-e

Zubak, Snježana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:
Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:388655

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI

Snježana Zubak

Sveučilišni diplomski studij Agroekonomika

DINAMIKA VANJSKO – TRGOVINSKIH ODNOSA REPUBLIKE HRVATSKE I ZEMALJA CEFTA-e

Diplomski rad

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI

Snježana Zubak

Sveučilišni diplomski studij Agroekonomika

DINAMIKA VANJSKO – TRGOVINSKIH ODNOSA REPUBLIKE HRVATSKE I ZEMALJA CEFTA-e

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Igor Kralik, član

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD.....1

2. PREGLED LITERTURE.....3

3. MATERIJAL I METODE.....4

4. CEFTA.....4

4.1. Zemlje članice i razvoj CEFTA-e.....5

4.2. Dogovoreni načini i uvjeti suradnje integracije EU i CEFTA-e.....7

5. CEFTA 2006.....9

5.1. Ugovor o osnivanju.....12

5.2. Pokazatelji gospodarskog razvoja zemalja članica CEFTA-e……13

5.3. Doprinos CEFTA-e razvoju intra-regionalne trgovine……...16

5.4. ‘’CEFTA 2006’’ i Europska unija……..18

6. REPUBLIKA HRVATSKA I CEFTA.....19

6.1. Ulazak Hrvatske u CEFTA-u.....20

6.2. Ulazak Hrvatske u EU i izlazak iz CEFTA-e.....24

7. VANJSKO-TRGOVINSKA RAZMJENA HRVATSKE S POTPISNICAMA UGOVORA CEFTA 2006…….26

8. REZULTATI I RASPRAVA……...……..32

9. ZAKLJUČAK……34

10. POPIS LITERATURE……..……...……35

11. SAŽETAK……...…36

12. SUMMARY…….37

13. POPIS TABLICA……38

14. POPIS GRAFIKONA……..…39

15. POPIS SLIKA…….…….40

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA……41

BASIC DOCUMENTATION CARD……42

1. UVOD

Globalizacija je proces koji se duboko ukorijenio, u političke, društvene, ekonomske, kulturološke i sve druge sfere našeg života. Dakle, proces koji mjenja naš način života, prisiljava nacionalne ekonomije na mijenjanje nacionalne politike, te potiče kompanije na promjene vođenja poslovanja. Nacionalne ekonomije su toliko zavisne jedne o drugima da rješavaju svoje probleme u uvjetima otvorene ekonomije, uzimajući u obzir situaciju i događanja u zemljama s kojima su putem trgovinskih i investicijskih tijekova povezane. Regionalizacija je proces koji je za nas važniji od globalizacije te se on odvija na regionalnom nivou. Najbolji primjer procesa regionalizacije i najmoćnija regionalna organizacija u svijetu je Europska unija, koja je dostigla najviši stupanj integriranja. Osim dobrih odnosa među državama, trgovina je u današnjim gospodarskim sustavima temelj razvoja ekonomskih, kulturnih,političkih i socijalnih odnosa te opće društvene stabilnosti i suverenih EU procesa.

Na prostoru jugoistočne Europre, ratni sukobi i dezintegracija obilježili su procese regionalizacije. Sporni odnosi i krvavi sukobi pratili su cijelo desetljeće zemlje bivše Jugoslavije. Ratovi su potaknuli Europu da pristupi rješavanju problema koji su postojali u državama zapadnog Balkana. CEFTA je srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini odnosno sporazum koji je potpisan 1992. godine i koji je pozitivno utjecao na povećanje međusobne trgovine te je tima stvorio uvjete za robnu razmjenu unutar regije.Hrvatska je počela primjenjivati CEFTA sporazum već 2003. godine i do danas je u velikoj mjeri liberalizirala svoju trgovinu s drugim članicama CEFTA-e.

Liberalizacijom se postižu mnoge olakšice u trgovini, zatim se ukidaju se uvozne i izvozne carine, ukida se monopol, omogućava se slobodan protok robe i kapitala, te veća konkurencija donosi veću kvalitetu proizvoda i niže cijene za kupce.

Također postoje i negativni efekti te ako je ekonomija stabilna, pozitivni efekti nadjačaju sve negativno pa time globalizacija, libaralizacija i regionalizacija imaju pozitivan učinak.

U ovom radu, cilj je pokazati razvoj jedne male integracije kao što je CEFTA i napredak njezinih članica unutar organizacije. Republika Hrvatska, jedna je od članica koja je puno dobila članstvom u CEFTA-i. U radu će se govoriti o ideji nastanka CEFTA-e i njezinom razvoju do 2006. godine kada je potpisan „Sporazum o izmjeni i pristupanju Srednjoeuropskom sporazumu o slobodnoj trgovini“ , odnosno „CEFTA 2006“. U zadnjem dijelu ćemo saznati kakvi su bili odnosi Hrvatske sa ostalim članicama CEFTA-e.

2. PREGLED LITERATURE

Prilikom pisanja ovog diplomskog rada koristila sam se podacima iz više izvora. Stručna literatura korištena u istraživanju se sastoji od više knjiga vezanih za ovo područje istraživanja, te informacija i statističkih podataka sa Interneta.Istraživanjem ove teme došla sam do mnoštva informacija kojima sam upotpunila svoj diplomski rad.

Informacije vezane za CEFTA-u i CEFTA 2006 te njihovim suradnjama sa Europskom Unijom detaljnije su opisane u knjizi: Vuković I., Vizjak A. (2001.) Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo te literaturom Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na Europsku uniju i CEFTA-u autora Kovačević Z. i Sekur T.

Dio rada koji govori o Republici Hrvatskoj koji opisuje kako je ušla i izašla iz CEFTA-e te njenom ulasku u Europsku uniju obrađeno je pomoću knjige Teorije međunarodne ekonomske integracije (Brkić L., 1995.) i Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji (Ott K. i Pintar R.,2004.).

Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske s potpisnicama ugovora CEFTA 2006 su dijelovi ulomaka iz knjige Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose (Ćudina A., Sušić G.,2003.) i Utjecaj globalne krize na regionalnu vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske (Sekur T., 2011.).

Jedan od osnovnih ciljeva istraživanja je analiza podataka uvoza i izvoza proizvoda Hrvatske sa zemljama članicama CEFTA-e.

3. MATERIJAL I METODE

Da bi se utvrdila struktura vanjsko-trgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Hrvatske i zemalja članica CEFTA-e, korišteni su raznovrsni izvori.

Proces istraživanja sastojao se od prikupljanja relevantne literature, izvješća o vanjskotrgovinskoj razmjeni, te analize i sinteze dobivenih podataka. Provodeći istraživanje za diplomski rad, najviše podataka sam dobila od Državnog zavoda za statistiku i Hrvatske gospodarske komore.

Korišteni su podaci koji se odnose na izvoz i uvoz iz Republike Hrvatske koji je izražen u američkim dolarima (USD). Radi lakšeg i preglednijeg snalaženja prikazana je struktura vanjsko-trgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Unatoč dostatnoj literaturi, moram naglasiti kako mi je Internet bio od najveće pomoći. Radi lakšeg i pristupačnijeg prikazivanja podataka korišten je prikaz pomoću tablica. Pomoću prikaza tablica i grafikona na što detaljniji, točiji i precizniji način došlo se do određenih zaključaka.

4. CEFTA

Zemlje Jugoistočne, Istočne i Srednje Europre su nakon osamostaljenja ostale vezane povijesno i zemljopisno. Međutim, nastala je ideja o stvaranju jedne homogene gospodarske integracije gdje bi se zemlje pripremale i surađivale za pristup razvijenoj zapadnoj ekonomiji. Ta ideja je nastala zbog teškog gospodarskog stanja u tranzicijskim zemljama i prilagodbe u tržišnom gospodarstvu. U zemljama koje su ga prihvatile nije bilo previše oduševljenja jer taj put nije bio brz i jednostavan. Zbog toga je bilo nužno potaknuti regionalnu trgovinsku suradnju i povećati obujam vanjsko-trgovinske strukture. Dakle, povezivanjem putem integracije CEFTA, bilo je nužno stvoriti preduvjete koji su bili potrebni za buduću uspješnu gospodarsku suradnju s EU (http://eknjiznica.unipu.hr/2109/1/2013_13.pdf)

4.1.Zemlje članice i razvoj CEFTA-e

CEFTA je Sporazum o slobodnoj trgovini srednjoeuropskih zemalja, koji su u prosincu 1992. u Krakowu potpisale Mađarska, Poljska, i tadašnja Čehoslovačka. Prema Sporazumu, ukidanje carina na međusobnu trgovinu između zemalja potpisnica postupno je i simetrično. Liste za liberalizaciju s popisom proizvoda svrstanih prema razdoblju liberalizacije su glavni dio sporazuma te se one sastavljaju na osnovi bilateralnih pregovora, što znači da su različite za svaku zemlju. Zemlje potpisnice se obvezuju da će postupno smanjivati i izvancarinska ograničenja, pa sporazumi sadržavaju i liste proizvoda za koje su dane koncesije u smislu povećanja ili ukidanja količinskih ograničenja. Dakle, Sporazum obuhvaća i područje konkurencijske politik, kao i druga specifična područja. Članice CEFTA-e: Bosna i Hercegovina, Albanija, Moldavija, Makedonija, Kosovo, Srbija i Crna Gora.

Prije svog ulaska u Europsku uniju, stranke su bile i Bugarska, Češka, Hrvatska, Poljska, Mađarska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija.

U roku od osam godina, u Sporazumu je predviđeno postupno oslobađanje od carina na industrijske proizvode te oslobođenje ograničenja za poljodjelske i prehrambene proizvode.

Sporazum obuhvaća područje konkurencijske politike i druga područja politike i gospodarstva te je Sporazum usklađen sa Europskim sporazumima. Nabrajaju se i sve skupine proizvoda po kriteriju „dovoljne obrade“ kojim proizvod dobiva oznaku i sadržaj nacionalnog proizvoda.

Dogovoreno je daljnje ukidanje carina na industrijske proizvode na sastanku u Slovačkoj, a onda se 1997. otvaraju pregovori s Rumunjskom. U srpnju 1997. godine Rumunjska je postala nova članica, Bugarska u siječnju 1999. i Hrvatska 6. prosinca 2002. godine.

Da bi zemlja postala članica CEFTA-e, potrebno je ispuniti neke preduvjete:

- sporazum o slobodnoj trgovini sa ostalim članicama CEFTA sporazuma;
- potpisan Sporazum o pristupanju Europskoj uniji ili neki drugi dokument o pristupanju
- članstvo u WTO-u ili poštivanje propisa WTO-a

(http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11124)

Slika 1. Bivše i sadašnje članice CEFTA-e

Izvor: (https://hr.wikipedia.org/wiki/Srednjoeuropski_ugovor_o_slobodnoj_trgovini)

4.2. Dogovoreni načini i uvjeti suradnje integracije EU i CEFTA-e

Prvi korak u reguliranju međusobne suradnje i trgovine među zemljama članicama je sklapanje sporazuma o trgovini i međusobnoj suradnji. Osnovni cilj ovih sporazuma je liberalizacija uvoza u EU, zatim ostvarenje principa najpovlaštenije nacije kao i ukidanje kvantitativnih restrikcija i ograničenja.

Osnova inicijative Europske Unije za sklapanje Europskih sporazuma sa zemljama Istočne i Srednje Europe leži u činjenici da su dosadašnji Sporazumi o trgovini isključivo bili ograničeni na suradnju u području trgovine i nisu stvarali mogućnost za daljnji razvitak suradnje.

S obzirom da su zemlje u tranziciji postale zanimljive za EU, ona je odlučila s njima stvoriti čvršću i kvalitetniju suradnju preko Europskih sporazuma kojima se uspostavljaju bliža financijska, gospodarska i politička suradnja, reguliraju se problemi slobodnog protoka roba, usluga i kapitala, ujednačavaju pravila o zaštiti konkurencije i zakonodavstva.

Stvaranje okvira za politički dijalog je osnovni cilj Europskih sporazuma te poticanje ekspanzije trgovine i harmoniziranje ekonomskih odnosa između EU i zemlje potpisnice, kao i ubrzanje prosperiteta zemlje potpisnice i ekonomskog razvitka.

Uzimajući u obzir da je Europska unija i prije sklapala Sporazume o pridruženom članstvu, novi se Europski sporazumi razlikuju od njih zato što oni reguliraju ukupne međusobne odnose, stvaraju mogućnost za punopravno članstvo u EU i podrazumijevaju asimetričnu liberalizaciju. Ti novi oblici sporazumijevanja odraz su težnji tranzicijskih zemalja da ostvare nove više oblike suradnje s Europskom unijom, zatim stvaranje odgovarajućeg okvira za postupnu integraciju zemlje potpisnice u EU, stvaranje osnovice za financijsku i tehničku pomoć zemlji potpisnici, kao što je prilagođavanje određenim kriterijima i poticanje suradnje na području kulture.

Europska unija teži potpunoj liberalizaciji trgovine sa CEFTA-om, u čemu se vidi doprinos dinamičkom razvitku trgovine koja ima vitalan značaj za restrukturiranje gospodarstva, postupno ukidanje carina i kvantitativnih ograničenja te liberalizaciju uvoza.

S Mađarskom i Poljskom, dogovoren je opći sustav preferencijala 1990. godine, čime je omogućen bescarinski pristup za industrijske proizvode koji podliježu kvotama. Taj sustav proširen je i na Češku, Slovačku, Bugarsku i Rumunjsku.

Više od polovine izvoza zemalja CEFTA-e odlazi na tržište Europske unije oslobođeno kvantitativnih ograničenja i carina, a od 1988. na tržište EU slobodno dolazi 80% robe.

Ako promatramo carine na uvoz, kao i kvote za zvoz iz tranzicijskih zemalja, potrebno je razlikovati osnovne grupe proizvoda, a to su:

- osjetljivi proizvodi (obuća, soda bikarbona, cement, amonija-nitrat, namještaj)
- osnovni industrijski proizvodi (koža, aluminij, fero-legure, tantan, sol)
- tekstil i odjeća
- ECSC proizvodi (čelik, ugljen)

Europski su sporazumi predvidjeli postupno uspostavljanje slobodne trgovine tijekom deset godina na principu asimetrije i reciprociteta. (Vuković i Vizjak, 2001.)

5. CEFTA 2006

Ideja o liberalizaciji trgovine u jugoistočnoj Europi nastala je osnivanjem Pakta o stabilnosti. U Ženevi su se 2001. godine ministri dogovorili da se pripremi i potpiše Memorandum o razumijevanju, kojim će se reguirati pitanja o liberalizaciji trgovine i olakšati se trgovina između zemalja regije. U Bruxellesu je 27. lipnja 2001. godine potpisan Memorandum i obvezuje članice da do kraja 2002. godine zaključe bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini kojima će se za najmanje 90 posto roba omogućiti slobodan protok bez carinskih ograničenja. Tim Memorandumom su zaključena 32 bilateralna ugovora o slobodnoj trgovini. Kako bi se produbili trgovinski odnosi između zemalja, povećala transparentnost, poštivala pravila WTO-a, privukle direktne strane investicije, te stvorili uvjeti za političku stabilnost i veću zaposlenost, ministri zemalja regije su u Sofiji 10. lipnja 2005. godine usvojili Zajedničku izjavu kojom su se obvezali da će započeti pripremati jedinstveni ugovor o slobodnoj trgovini.

Radnoj grupi Pakta stabilnosti za jugoistočnu Europu za olakšavanje i liberalizaciju trgovine dan je mandat da osmisli kako zamijeniti postojeću mrežu bilateralnih ugovora sa jednim ugovorom o slobodnoj trgovini za cijelu regiju zapadnog Balkana, po uzoru na CEFTA-u. Zatim se krenulo u pripremu budućeg jedinstvenog ugovora o slobodnoj trgovini. Sporazum je potpisan 19. prosinca 2006. godine i bio je složeniji, sveobuhvatniji ugovorima. Odlučeno je da forma novog sporazuma bude u izmjeni starog sporazuma i tako je nastao naziv "Sporazum o izmjeni i pristupanju Srednjoeuropskom sporazumu o slobodnoj trgovini" , odnosno "CEFTA 2006".

Ugovor su potpisale Republika Albanija, Republika Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Republika Makedonija, Republika Bugarska, Republika Moldavija, Republika Crna Gora, Rumunjska, Republika Srbija i Misija privremene upravu Ujedinjenih naroda na Kosova u ime Kosova. Ulaskom u Europsku uniju 1. siječnja 2007. godine, Bugarska i Rumunjska su prestale biti članice CEFTA-e. Ugovor "CEFTA 2006" je stupio na snagu 26. srpnja 2007. godine za Albaniju, Makedoniju, Moldaviju, Kosovo i Crnu Goru, za Hrvatsku 22. kolovoza iste godine.

Bosna i Hercegovina je ratificirala ugovor 6. rujna, dok je Srbija zakonitu proceduru završila 24. rujna 2007. godine.

Cilj potpisivanja ovog ugovora je poboljšanje i unapređenje ukupnih trgovinskih i gospodarskih odnosa, ubrzanje razvoja komercijalnih aktivnosti, usklađivanje razvoja ekonomskih odnosa putem razvoha trgovine, podizanje životnog standarda i osiguranje boljih mogućnosti zapošljavanja, postizanje financijske stabilnosti te povećanje produktivnosti, i to na načelima tržišnog gospodarstva i liberalizacije trgovine.

Svaki sporazum sa sobom donosi pozitivne, ali i negativne stvari. Pozitivni učinci sporazuma "CEFTA 2006":

- povećanje obujma trgovine –na to utječe uklanjanje carina, količinskih ograničenja i izjednačavanje propisa svih zemalja članica;
- privlačenje stranih investicija – ulaskom u neku od organizacija šalje se signal o stabilnosti ekonomije određene zemlje što je posebno važno za male države;
- uspješna regionalna, a u okviru toga ekonomska, odnosno trgovinska suradnja;
- iberalizacija trgovine – uvode se stabilni i moderni uvjeti reguliranja trgovine u regiji i poštuju se propisi WTO-a;
- pojednostavljeni ugovorni odnosi;
- priprema za članstvo u EU – usklađuju se principi, odredbe i propisi koji se primjenjuju u EU;
- poboljšan je mehanizam rješavanja sporova – omogućava veću sigurnost liberalizacije trgovine u regiji.

Novi ugovor "CEFTA 2006" donio je mnogo promjena kojima su se morale prilagođavati sve zemlje potpisnice.

Promjene su donijele postupnu liberalizaciju trgovine uslugama, osiguranje jednakog tretmana domaćih i vanjskih investitora, izjednačavanje uvjeta za investiranje prema prvilima WTO-a, postupno otvaranje tržišta nabave, jednak tretman domaćih i inozemnih dobavljača u svakoj zemlji, poboljšanje mehanizma za rješavanje sporova, osiguranje zaštite prava intelektualnog vlasništva u skladu sa međunarodnim standardima, moraju se poštivati pravila WTO-a bez obzira da li je zemlja članica organizacije, i najvažnije, ukidaju se carine i druga davanja između zemalja što dovodi do povećenja obujma trgovine.

Osim pozitivnih učinaka, postoji i nekoliko negativnih efekata. To mogu biti/su:

- nagli rast uvoza – uvoz ima utjecaj na nekonkurentne proizvode a rast uvoza može imati veliki utjecaj na trgovinu zemlje kao i na platnu bilancu;
- uništavamje domaće proizvodnje – pojačana konkurencija možda se na prvu čini kao pozitivna stvar, no ako domaća proizvodnja nije dovoljno konkurentna, doći će do propasti domaćih poduzeća;
- smanjenje carinskih prihoda – normalna pokava nakon smanjenja i ukidanja carina;
- nepostojanje čvršće međusobne suradnje članica kroz jače povezivanje njihovih privreda u cilju jačanja njihovih privrednih potencijala za utakmicu na regionalnom, europskom i širem međunarodnom tržištu;
- nepostojanje zajedničkog regionalnog investicijskog tržišta.

Zemlje potpisnice mogu koristiti određene mjere za zaštitu domaće privrede kako bi se zaštitila domaća proizvodnja, a koriste se u slučaju dampinga, subvencioniranju proizvoda čiji uvoz nanosi ozbiljnu štetu domaćoj proizvodnji i zaposlenosti te u izuzetnim situacijama ako se dogodi neočekivan poremećaj na tržištu.

Ciljevi sporazuma su:

- konsolidirati u jedan sporazum postojeći nivo liberalizacije trgovine postignut kroz mrežu bilateralnih ugovora o slobodnoj trgovini već zaključenih između zemalja potpisnica

- poboljšati/stvoriti uvjete za poticanje investicija, uključujući strana direktna ulaganja;
- ukinuti barijere i poremećaje u trgovini, te olakšati kretanje roba u tranzitu i prekogranično kretanje roba i usluga između zemalja potpisnica;
- širiti trgovinu robama i uslugama te unaprijediti investicije kroz pravna, jasna, stabilna i predvidiva pravila;
- osigurati pravne uvjete konkurencije koja utječe na trgovine i investicije, te postepeno otvoriti tržišta javnih nabava na teritorijima zemalja potpisnica;
- pružiti efikasne procedure za provođenje i primjenu ovog Sporazuma, za njegovo zajedničko upravljanje, te za rješavanje sporova;
- osigurati zadovoljavajuću zaštitu prava intelektualnog vlasništva u skladu sa međunarodnim standardima;
- poboljšati trgovinske odnose sa tržištima trećih zemalja kroz odgovarajuću suradnju između strana u ovom Sporazumu.

Za razliku od ugovora iz 1992. godine, ugovor "CEFTA 2006" je usklađen sa svim odredbama WTO-a kako bi se pomoglo zemljama koje još nisu članice WTO-a da se prilagode globalnim trgovinskim pravilima. "CEFTA 2006" pokriva i probleme vezane uz jačanje suradnje na području trgovine uslugama, zaštitu intelektualnog vlasništva, donosi odredbe za rješavanje sporova i arbitraži te odredbe o zaštiti tržišnog natjecanja.

5.1. Ugovor o osnivanju

Ključ jačanja hrvatske trgovačke pozicije u Europi i svijetu leži u regionalnoj suradnji i dobrosusjedskim odnosima. Upravo zbog toga Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006) predstavlja važnu kariku u postizanju tog cilja.

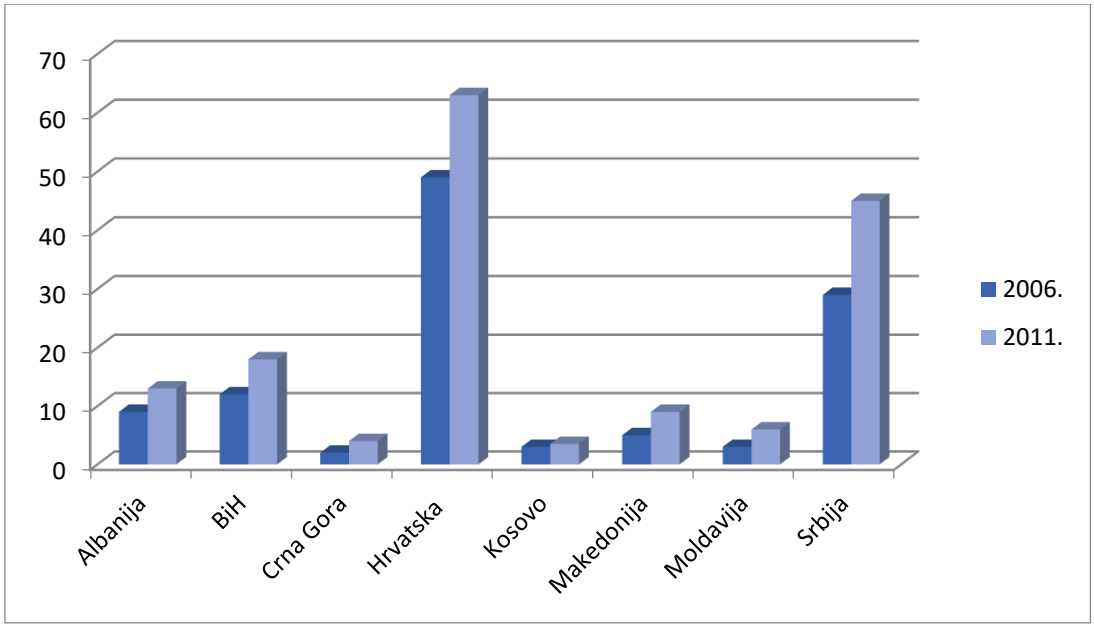
Među glavnim ciljevima Sporazuma ističu se: sjedinjavanje prethodno sklopljenih sporazuma liberalizacije trgovine svih strana u jedinstveni sporazum; povećanje trgovine dobara i usluga; poboljšanje investicijske klime, posebno za strane investitore; eliminiranje prepreka trgovini i olakšanje tranzitnog kretanja dobara i usluga preko teritorija članica; omogućavanje poštenih uvjeta natjecanja svim stranama na tržištu; osiguranje pravovaljane zaštite intelektualnog vlasništva u skladu s međunarodnim standardima; i na kraju, doprinos harmoničnijem razvoju i ekspanziji svjetske trgovine (Sporazum CEFTA 2006). (Kovačević i Sekur, 2012.).

Tekst Sporazuma je podjeljen u sedam poglavlja, a osnova za izradu bili su originalni CEFTA ugovor iz 1992. godine, sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju zemalja regije Europskoj uniji te WTO sporazumi. Poglavlja Sporazuma "CEFTA 2006" su:

- Poglavlje 1 – Opće obveze koje se odnose na trgovinu svim robama
- Poglavlje 2 – Industrijski proizvodi
- Poglavlje 3 – Poljoprivredni proizvodi
- Poglavlje 4 – Tehničke barijere u trgovini
- Poglavlje 5 – Opće odredbne
- Poglavlje 6 – Nova trgovinska pitanja
- Poglavlje 7 – Pravila funkcioniranja

5.2. Pokazatelji gospodarskog razvoja zemalja članica CEFTA-e

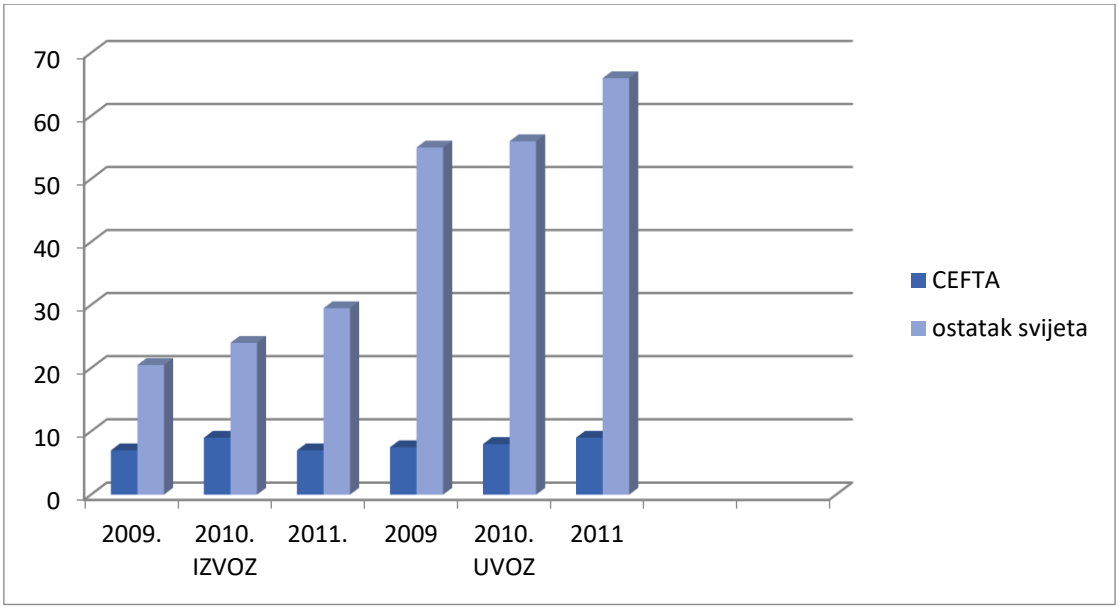
U sljedećim grafikonima se mogu vidjeti neki od važnih pokazatelja gospodarskog razvitka zemalja te kakvo je stanje bilo 2006. godine kada je potpisan Sporazum "CEFTA 2006" i kakvo je stanje bilo 2011. godine. Zatim će se prikazati uvoz i izvoz zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine. Tim usporedbama se može vidjeti da li su zemlje napredovale članstvom u CEFTA-i.

Grafikon 1.: BDP zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine u mlrd. dolara

Izvor: prema podacima sa UNCTAD-a (http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx)

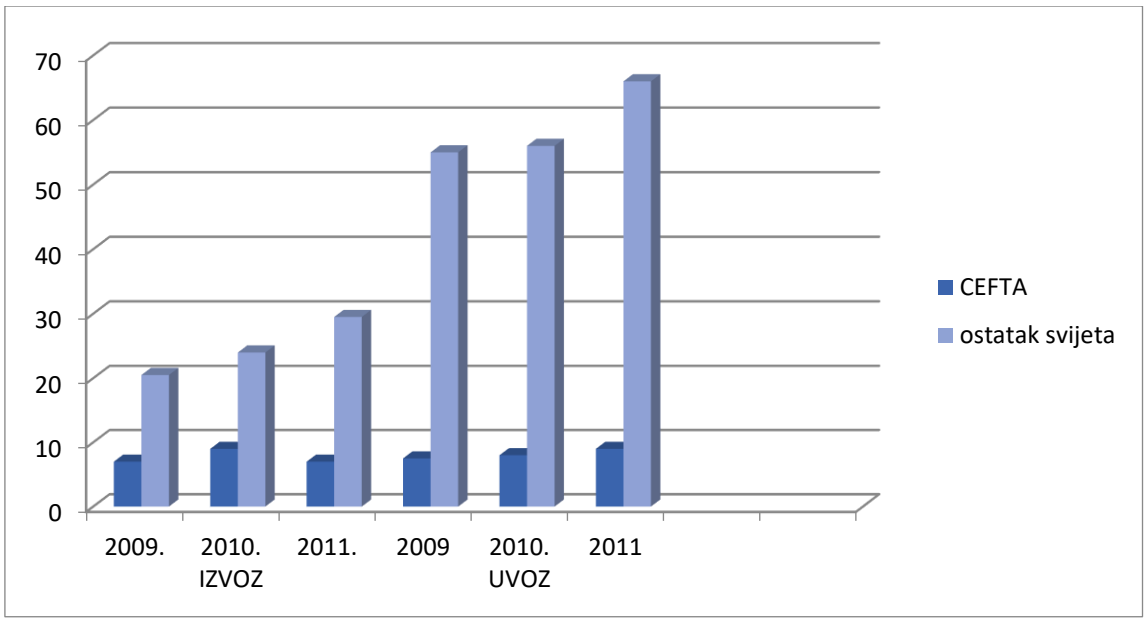
Od osam zemalja članica CEFTA-e, najveći BDP ima Republika Hrvatska. BDP se povećao za gotovo 13 milijardi dolara kada je potpisan Sporazum 2006. godine. Srbija je druga zemlja sa visokim BDP-om koja je od 2006. do 2011. godine povećala BDP za više od 16 milijardi dolara. Ostale zemlje imaju manji BDP ali je u porastu. Crna Gora ima najmanji BDP i Moldavija liji se BDP udvostručio nakon članstva u CEFTA-i.

Grafikon 2.: Uvoz zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine u mlrd. dolara

Izvor: prema podacima sa UNCTAD-a

Uvoz uvih zemalja i dalje raste iz godine u godinu iako imaju velike potencijale za razvoj vlastitih prozvoda kojima bi mogle zadovoljiti domaću potražnju. Republika Hrvatska ima najveći uvoz u vrijednosti od 26 milijardi dolara 2011. godine.Nakon Hrvatske dolazi Srbija koja je u 2011. godini uvezla proizvoda i usluga za gotovo dvije milijarde dolara više nego 2006. godine. Najmanje razvijene zemljeCrna Gora i Kosovo imaju najmanji uvoz koje je u usporedbi sa 2006. godinom 2011. godine gotovo udvostručio uvoz.

Grafikon 3.: Izvoz zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine u mlrd. dolara

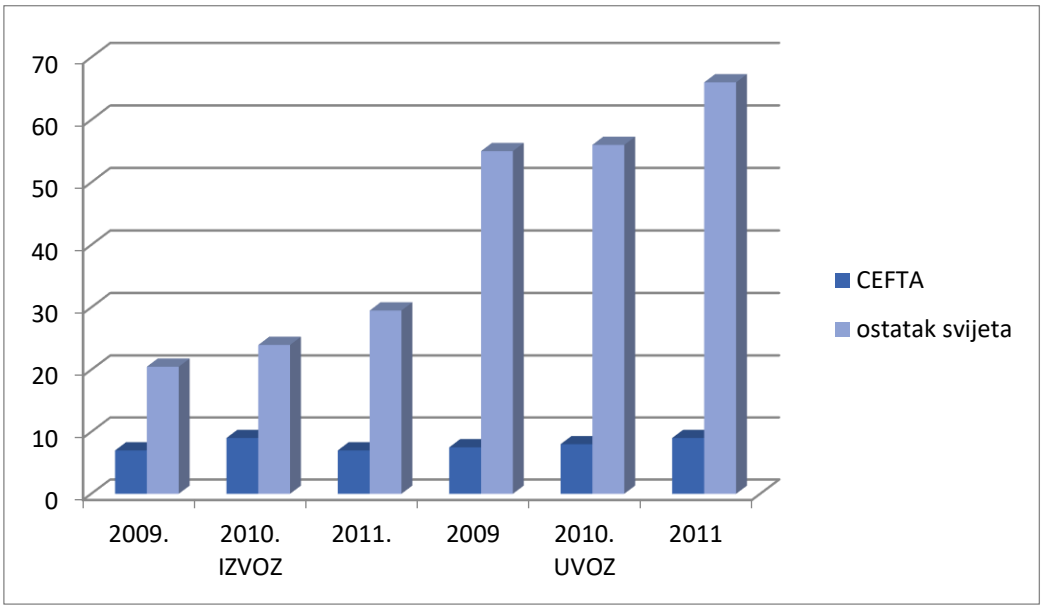
Izvor: prema podacima sa UNCTAD-a

Kada gledamo izvoz, Hrvatska ima daleko najveći izvoz koja je 2006. godine imala uvoz u vrijednosti većoj od 21 milijardu dolara, a 2011, godine izvoz je bio u vrijednosti od 26,3 milijarde dolara. Iza Hrvatske, dolazi Srbija koja je od 2006. do 2011. povećala izvoz za više od 4 milijarde dolara. Slabije razvijene zemlje ponovo imaju najmanji izvoz, Kosovo sa jednom milijardom dolara vrijednosti izvoza i Crna Gora sa 1,7 milijardi dolara vrijednosti izvoza.

5.3. Doprinos CEFTA-e razvoju intra-regionalne trgovine

Zemlje potpisnice Sporazuma "CEFTA 2006" su nakon petogodišnjeg iskustva u liberalizaciji trgovine odlučile da unaprijede svoju trgovinsku suradnju. Predviđalo se da će se potpisivanjem CEFTA sporazuma uvelike porasti robna razmjena između članica.

Međutim, to se nije dogodilo zbog slabe konkurentnosti proizvoda CEFTA zemalja u odnosu na proizvode iz zemalja Europske unije. Dakle, sve članice od 2006. godine do danas, ostvaruju trgovinski deficit u razmjeni sa EU. U sljedećem grafikonu možemo vidjeti razmjenu CEFTA-e unutar same same organizacije i sa ostatkom svijeta kroz tri godine.

Grafikon 4.: Razmjena zemalja članica CEFTA-e unutat CEFTA-e i sa ostatkom svijeta u mlrd. $

Izvor: prema *CEFTA trade statistics*, dostupno: http://www.cefta2006.com/statistics

Kada promatramo izvoz unutar CEFTA-e, od 2009. do 2011. pao je za gotovo jednu milijardu dolara, a kada gledamo izvoz prema ostalim zemljama svijeta, narastao je za više od 10 milijardi dolara. Vidimo da iz godine u godinu izvoz unuta CEFTA-e ima nisku stopu rasta dok sa ostatkom svijeta brzo raste. Uvoz unutar CEFTA-e je u svim godinama manji od izvoza, ali i on raste iz godine u godinu, dok je uvoz iz ostalih zemalja svijeta u porastu. U odnosu na 2009. godinu, uvoz je u 2011. godini veći za više od 10 milijardi dolara. Po ovim podacima vidimo da uvoz i izvoz unutar CEFTA.e ima nisku stopu rasta dok uvoz i izvoz sa ostalim zemljama svijeta ima visoku stopu rasta s godinama.

5.4. ‘’CEFTA 2006’’ i Europska unija

Europska unija je 1999. godine pokrenula Proces stabilizacije i pridruživanja za države Zapadnog Balkana. Tako je dana jasna perspektiva članstva u EU i tako je pokrenuta inicijativa za potpisivanjem bilateralnih sporazuma koji su pripremili države za potpisivanje ugovora "CEFTA 2006". Zona slobodne trgovine na Zapadnom Balkanu, "CEFTA 2006", inicirana je od strane Europske unije kao jedan od instrumenata za stabilizaiju regije i poticanje regionalne suradnje.

Sporazum "CEFTA 2006" u skladu sa krajnjim ciljem svih zemalja potiče usuglašavanje zakonodavstva članica, a to je punopravno članstvo u EU. Sporazum "CEFTA 2006" direktno poziva na pravila Europske unije i to je jasno vidljivo kada se govori o pitanjima konkurencije i usuglašavaju tehničke regulative sa standardima EU.

Iako CEFTA pruža svojim članicama mnoge koristi, onemogućava da članice svoje snage usmjere ka potpunom iskorištavanju potencijala CEFTA-e, budući da je članstvo u njoj ograničenog roka trajanja i da su sve snage usmjerene ulasku u EU, a ne razvoju CEFTA-e kao organizacije.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je sporazum kojim se institucionaliziraju odnosi između države potpisnice i Europske unije. Formalno pridruživanje zemlje EU u određenom tranzicijskom razdoblju (od 6 do 10 godine) je primarni cilj sporazuma, tijekom kojega zemlja potpisnica postepeno prilagođava svoje zakonodavstvo EU, uspostavlja zonu slobodne trgovine sa EU. Sporazum daje potpisnici status potencijalnog kandidata te status pridruženog člana za članstvo u EU.

6. REPUBLIKA HRVATSKA I CEFTA

U bivšoj Jugoslaviji, Hrvatska je bila jedna od najrazvijenijih zemalja država i danas je klasificirana kao zemlja u razvoju. Hrvatska je turistička zemlja koja nudi kvalitetu života, prirodne ljepote što ju čini posebnim mjestom za život.Republika Hrvatska ima dobar geografski položaj što znači da ima odličnu povezanost sa ostatkom svijeta, te tri prometna koridora prolazi kroz Hrvatsku. Zemlja je sa najboljom prometnom i informatičkom infrastrukurom u regiji i kvalitetnom radnom snagom što je pretpostavka za učinkoviti početak poslovanja. Hrvatska je turistička zemlja koja nudi kvalitetu života, prirodne ljepote što ju čini posebnim mjestom za život.Brkić L., (1995.): Teorije međunarodne ekonomske integracije, Gordon d.o.o., Zagreb

Republika Hrvatska je 9. srpnja 2001. godine službeno podnijela kandidaturu za članstvo u CEFTA-i u temljem odluke Vlade RH o započinjanju postupka i budući je RH ispunila za članstvo sve postavljene uvjete.

Uvjeti pristupanja u članstvo CEFTA-i definirani su Deklaracijom predsjednika vlada članica CEFTA-e usvojenoj u Poznanu, 25. studenog 1994. g. Za učlanjenje potreban je potpisan je Sporazum o pridruženom članstvu s EU, članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji te imati pristanak svih članica CEFTA-e u obliku zaključenih pregovora o bilateralnim ugovorima o slobodnoj trgovini. Za presjedanje Rumunjske CEFTA-om u 2001. g. Prihvaćena je kandidatura RH na sastanku Zajedničkog odbora CEFTA-e u Bukureštu 11. listopada 2001. godine.

Prvi krug pregovora za pristupanje RH CEFTA-i održan je u Zagrebu 2002. godine. Usuglašeni su protokoli o liberalizaciji trgovine industrijskim proizvodima sa svim zemljama CEFTA-e, osim Rumunjske, kao i protokoli o liberalizaciji trgovine poljoprivredno-prehrambenim proizvodima s Mađarskom i Poljskom.

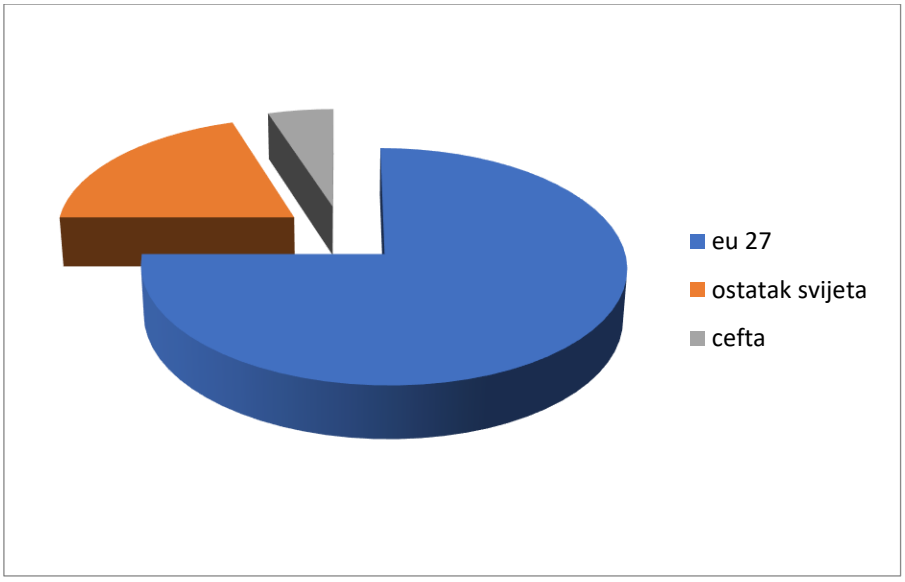
Drugi krug pregovora o pristupu RH CEFTA-i održan je u Poreču te su zaključeni multilateralni pregovori, odnosno usuglašen je tekst Ugovora o pristupanju RH CEFTI-i.

U Zagrebu je 8. listopada 2002. g. održan treći krug pregovora, u okviru kojeg je parafiran Ugovor o pristupanju RH CEFTA-i s pripadajućim protokolima o liberalizaciji trgovine industrijskim i poljoprivrednim proizvodima i pravila o podrijetlu. Ugovor zamijenjuje sve do sada sklopljene bilateralne ugovore o slobodnoj trgovini s članicama CEFTA-e.Hrvatska je 2003. godine potpisala ugovor i postala članicom CEFTA-e. (http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/srednjoeuropski-sporazum-o-slobodnoj-trgovini-(cefta)

6.1. Ulazak Hrvatske u CEFTA-u

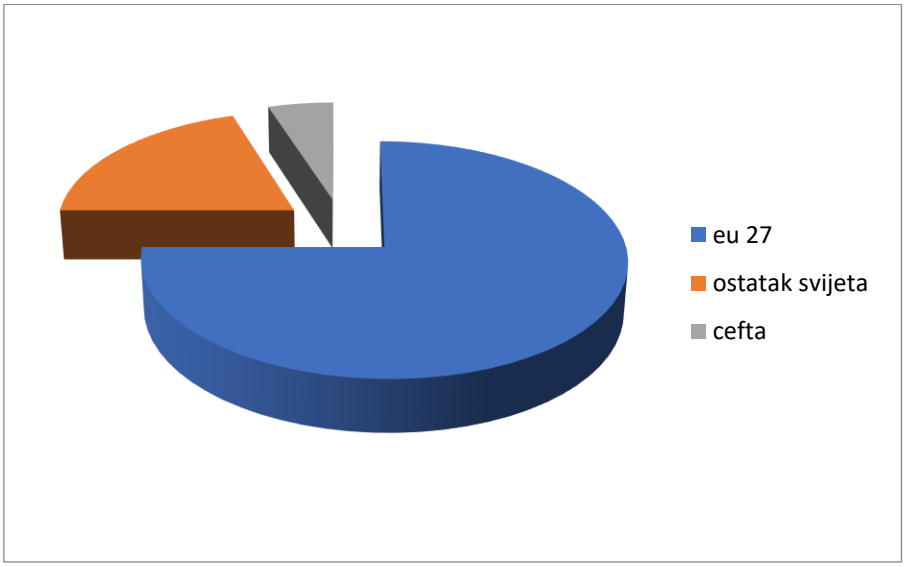
Sporazum "CEFTA 2006" je stupio na snagu za Hrvatsku 22. kolovoza 2007. godine, a sukladno Ugovoru o izmjeni i dopuni i pristupanju Srednjoeuropskom ugovoru o slobodnoj trgovini koji je potpisan u Bukureštu 19. prosinca 2006. godine. Postojećima članicama CEFTA-e (tada su to bile Bugarska, Makedonija, Hrvatska i Rumunjska) su se pridružile Bosna i Hercegovina, Albanija, Crna Gora, Srbija, Moldavija i Kosovo. Rumunjska i Bugarska su ubrzo pristupile Europskoj uniji i više nisu bile članice CEFTA-e. Hrvatska je od novog CEFTA ugovora očkivala prvenstveno daljnjen povećanje izvoza u zemlje koje su pristupile CEFTA-i te bolji položaj hrvatskih gospodarstvenika na tim tržištima, zbog obveze svih novih članica da primjene moderne odredbe ugrađene u ugovor.

Hrvatska je ekonomski najjača unutar CEFTA 2006. Veliki raspon između članica CEFTA-e u BDP-u, BDP-u per capita, robnoj razmjeni, vanjskom dugu i mnogim drugim čimbenicima. Dvije ekonomski najjače zemlje (Hrvatska i Srbija) participiraju sa više od 60% vanjskotrgovinskog prometa CEFTA-e. Sve zemlje CEFTA-e 2006 ostvaruju trgovinske deficite u razmjeni sa EU, dok međusobnom razmjenom pojedine zemlje sufitict ostvaruju zemlje kao što su Hrvatska i Srbija. Najviše je zadužena Hrvatska i to otprilike 56% ukupnog duga CEFTA-e.

Grafikon 5. Izvoz Hrvatske 2006. godine

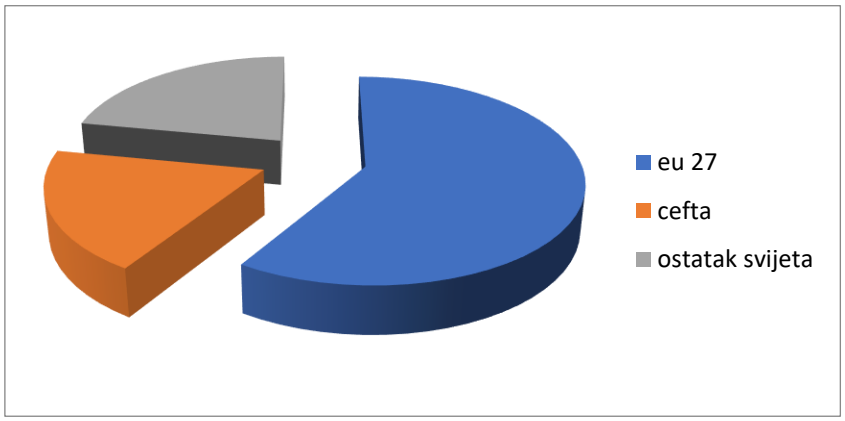
Izvor: (https://www.mingo.hr/)

Grafikon 6. Uvoz Hrvatske 2006. godine

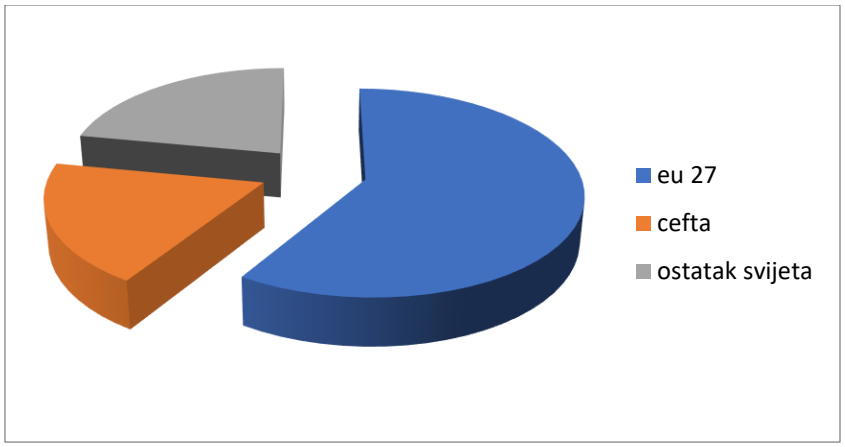
Izvor: (https://www.mingo.hr/)

U godini potpisivanja Sporazuma "CEFTA 2006" Republika Hrvatska je imala izvoz u iznosu od 10,376 milijardi dolara. Od toga je 65% izvezla u Europsku uniju, 15% u ostale zemlje svijeta a samo 20% u zemlje CEFTA-e. Uvezla je robe u iznosu od 21,782 milijarde dolara. Najviše je uvezla iz zemalja EU, a samo 5% iz zemalja CEFTA-e.

Grafikon 7. Izvoz Hrvatske 2011. godine

Izvor: (https://www.mingo.hr/)

Grafikon 8. Uvoz Hrvatske 2011. godine

Izvor: (https://www.mingo.hr/)

Hrvatska je 2011. godini izvezla robe u vrijednosti 9,582 milijarde eura. Od toga je najviše uvezla iz EU, a samo 19% iz zemalja CEFTA-e. Uvoz je iznosio 19,281 milijardu eura i od toga je bilo samo 6% iz zemalja CEFTA-e.

Iako se očekivalo da će se potpisivanjem "CEFTA 2006" uvelike povećati razmjena između potpisnica ugovora uspoređujući 2006. i 2011. godinu jasno vidimo da se izvoz u CEFTA zemlje smanjio za 1 postotni bod, u EU za 6 postotnih bodova, a u ostatak svijeta se povećao za 7 postotnih bodova. Ovi postoci ne znači da se između zemalja CEFTA-e nije povećao obujam razmjene, jer on svake godine sve višeraste, već da je i dalje malen postotak razmjene između zemalja članica. Hrvatska je u usporedbi sa 2006. godinom, 2011. povećala uvoz (Tablica 1.) iz zemalja CEFTA-e za postotni bod, smanjila uvoz iz EU za postotnih bodova te je povećala uvoz iz ostalih zemalja svijeta za 13 postotnih bodova.

Tablica 1. Saldo robne razmjene i pokrivenost uvoza izvozom Republike Hrvatske

godina/indikatori	**Saldo robne razmjene u 000 €**	**Pokrivenost uvoza izvozom (%)**
2006	-8853079	48,2
2007	-9828837	47,8
2008	-11232013	46
2009	-7690694	49,5
2010	-6231769	58,8
2011	-6698986	58,9
2012	-6554506	59,4

Izvor: prema podacima DZS Republike Hrvatske, dostupno na: (http://www.dzs.hr)

Saldo robne razmjene – dobiva se tako da se ukupna vrijednost izvoza oduzme od ukupne vrijednosti uvoza. Zemlja ima suficit robne razmjene ako je dobiveni iznos u plusu, a ako je u minusu to je deficit robne razmjene. Hrvatska ima deficit robne razmjene u svim godinama. U 2006. godini deficit je iznosio 8,8 milijardi eura, u 2007. godini je narastao za gotovo jednu milijardu eura, a 2008. godine iznosio je rekordnih 11,2 milijarde.

U godini kada je nastupila kriza deficit je pao na 7,6 mlrd a 2010. je pao na najmanju vrijednost od 6,2 mlrd. Kako Hrvatska u trgovini sa zemljama CEFTA-e ima pozitivnu bilancu, to doprinosi smanjenju ukupnog deficita robne razmjene.

Pokrivenost uvoza izvozom – postotak pokrivenosti uvoza izvozom dobije se tako da se ukupna vrijednost izvoza podijeli sa ukupnom vrijednosti uvoza i rezultat se pomnoži sa 100. Republika Hrvatska je 2008. imala najgoru vrijednost pokrivenosti uvoza izvozom, a najveću vrijednost je imala 2012. godine kada je iznosila 59,4% zbog toga što nam je izvoz u 2012. godini rastao. Tome povećanju doprinosi razmjena sa CEFTA zemljama jer u razmjeni s njima Hrvatska ima suficit.

6.2. Ulazak Hrvatske u EU i izlazak iz CEFTA-e

Konstrukcijom gravitacijskog modela pokušava se objektivno ocijeniti stupanj restrukturiranja robne razmjene koji je Hrvatska postigla te se tako razmatrao odnos trgovinskih kriterija i ekonomske spremnosti za članstvo u EU. Nalazi rada upućuju kako u hrvatskoj robnoj razmjeni još uvijek postoje značajna pristranosti prema bivšima jugoslavenskim republikma, a zamjećuje se i pristranosti prema uvozu iz zemalja srednje i istočne Europe. Također liberalizacija međusobne razmjene provedena u posljednjih nekoliko godina nije generalno potaknula nastavak njezina preusmjeravanja prema zemljama s kojima su sporazumi zaključeni, već je ojačala pristranost u trgovini s pojedinim bivšim jugoslavenskim republikama, iako postoje razlike u dinamici između strukture izvoza i strukture uvoza. Kako bi ublažila posljedice kašnjenja u integracijskim procesima i smanjila dugoročne troškove restrukturiranja robne razmjene te potaknula trgovinsku integraciju s EU nužnu za uspješno članstvo, Hrvatska bi trebala ukloniti preostale institucionalne zapreke trgovini. (Ott i Pintar, 2004.)

Vizija Europske unije je bilo stvaranje jedinstvenog tržišta sa slobodnim kretanjem robe, usluga, ljudi i kapitala. Danas EU ima dvadeset i sedam zemalja članica i najmoćnija je regionalna organizacija u svijetu.

Članice EU su neke od najrazvijenijih zemalja u svijetu, ona je najstarija međunarodna ekonomska integracija koja je dostigla najviši stupanj integriranja. Dakle, zemlje koje još nisu članice EU ulažu sve napore kako bi napredovale i razvile se, i u konačnici postale članice ove organizacije.

Hrvatka je od 2004. kandidatkinja za ulazak u Europsku uniju. Od pristupanja WTO-u, posebice od trenutka stjecanja statusa kandidatkinje za ulazak u EU, Hrvatska je poduzela mnoge korake, poput poboljšanja i izmjena postojećih zakona te izmjene postojećih procedura, kako bi ih uskladila sa zakonima i propisima EU i olakšala gospodarsku aktivnost.

Republika Hrvatska je 30.06.2011. zatvorila svih 35 pregovaračkih poglavlja čime su i formalno okončani pregovori o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji i 1. srpnja 2013.te je postala punopravna članica EU.

Za Hrvatsku su prestali vrijediti trgovinski sporazumi kada je pristupila EU. Hrvatska je tada u velikoj mjeri liberalizirala svoju trgovinu sa članicama CEFTA-e. Najviša liberalizacija postignuta je sa BiH, gdje se hrvatski proizvodi izvoze uz nultu stopu carine.

Hrvatska je nakon ulaska u EU, nastavila izvoziti u BiH oko dvije trećine svojih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda uz nultu stopu carine. Međutim, problem nakon ulaska Hrvatske u EU, bio je taj da će se trećina prehrambenih i poljoprivrednih proizvoda koji se izvoze u BiH biti opterećena carinama, što smanjuje konkurentnost hrvatskih izvoznika. Najveće opterećenje bilo je kod proizvoda mesne industrije kod kojih se primjenjuju carine i u količinskom iznosu pa kod nekih proizvoda to može dosezati i 50%. Više od polovine hrvatskog izvoza cigareta odlazi na tržište BiH uz nultu stopu carine a nakon ulaska Hrvatske u EU, Bosna i Hercegovina primjenjuje carinu od 15% na cigarete.

Najavljeno je kako će Europska unija u ime Hrvatske početi pregovore za zemljama CEFTA-e o zadržavanju nultih ili najnižih stopa carina na naše proizvode nakon ulaska u europsko članstvo. (Vuković, I., Vizjak, A.: Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo,Zagreb 2001.)

7.VANJSKO-TRGOVINSKARAZMJENA HRVATSKE S POTPISNICAMA UGOVORA CEFTA 2006

CEFTA je rijetka grupacija zemalja s kojom Hrvatska ostvaruje suficit u međusobnoj razmjeni roba (1,0 mlrd. EUR u 2012.). U stalnom porastu je međusobna trgovina, a značenje zemalja CEFTA-e u ukupnoj razmjeni Hrvatske sve je naglašenije. Uz nadprosječan rast od 10,6% godišnje u razdoblju od 2000. Do 2012., njihov udio se povećao u domaćem izvozu s 15,3% na 21,0% (Tablica 2.).

Tablica 2. Izvoz Republike Hrvatske, prema skupinama zemalja (2000.-2012.)

mil EUR	**2000.**	**2001.**	**2002.**	**2003.**	**2004.**	**2005.**	**2006.**
CEFTA	735	868	1.006	1.046	1.252	1.418	1.573
% godišnja promjena	21	18	15,9	3,9	19,7	13,3	11
% ukupnog izvoza	15,3	16,6	19,4	19,1	19,4	20,1	19,1
EU 27	3.348	3.538	3.427	3.733	4.249	4.475	5.307
% godišnja promjena	23,7	5,7	-3,1	8,9	13,8	5,3	18,6
% ukupnog izvoza	69,4	67,8	66,1	68,3	65,8	63,3	64,3
Ostale zemlje	738	809	755	685	953	1.177	1.371
% godišnja promjena	0,7	9,5	-6,6	-9,2	39,1	23,5	16,5
% ukupnog izvoza	15,3	15,5	14,6	12,5	14,8	16,7	16,5
Ukupno	4.822	5.214	5.188	5.464	6.454	7.069	8.252
% godišnja promjena	**19,1**	**8,1**	**-0,5**	**5,3**	**18,1**	**9,5**	**16,7**

mil EUR	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
CEFTA	2.005	2.254	1.602	1.666	1.838	2.016
% godišnja promjena	27,5	12,4	-28,9	4	10,4	9,7
% ukupnog izvoza	22,3	23,5	21,3	18,7	19,2	21
EU 27	5.429	5.842	4.561	5.439	5.735	5.604
% godišnja promjena	2,3	7,6	-21,9	19,3	5,5	-2,3
% ukupnog izvoza	60,3	60,9	60,6	61,1	59,9	58.3
Ostale zemlje	1.570	1.490	1.367	1.801	2.009	1.991
% godišnja promjena	14,5	-5,1	-8,2	31,7	11,5	-0,9
% ukupnog izvoza	17,4	15,5	18,2	20	21	20,7
Ukupno	9.004	9.585	7.529	8.905	9.582	9.611
% godišnja promjena	**9,1**	**6,5**	**-21,4**	**18,3**	**7,6**	**0,3**

Izvor: DZS (Priopćenja o robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom), dostupno na: http://www.dzs.hr

Od 2,0 mlrd. EUR koliko je Hrvatska u 2012. Izvezla u CEFTA-u, 27,4% odnosilo se na poljoprivredno-prehrambene proizvode (cigarete, pića, meso i mesne prerađevine, žitarice, slastice, mlijeko i mliječne proizvode). Naftni derivati su visoko zastupljeni te razne sirovine (aluminij, drvo, željezo i čelik), dok su kapitalni proizvodi manje prisutni.

Kada se tržište CEFTA-e stavi u kontekst ukupnog izvoznog sektora Hrvatske, posebno je naglašen njegov značaj upravo u poljoprivredno-prehrambenom sektoru koji na ta tržišta plasira gotovo polovinu svojih proizvoda (Tablica 3. Prikazuje relativni značaj zemalja CEFTA-e, prema Odsjecima Carinske tarife).

CEFTA je iznimno značajna među većim izvoznicima poljoprivredno-prehrambeno sektora za proizvođače mlijeka i mliječnih proizvoda koji na spomenuta tržišta plasiraju 87% svog izvoza, mesnu industriju (59%), duhansku industriju (59%), proizvođače pića (63% izvoza odlazi na tržište CEFTA-e) te duhansku industriju (59%).

Najznačajniji uvoznik hrvatskih proizvoda među članicama CEFTA-e je Bosna i Hercegovina (oko 70% izvoza namijenjenog CEFTA-I u razdoblju od 2000. do 2012. Odnosilo se na BiH).

Među proizvodima koji se najviše izvoze na to tržište prevladavaju poljoprivredno-prehrambeni proizvodi i energenti (najviše naftni derivati).

Ovo tržište posebno je važno izvoznicima mesa i mesnih prerađevina koji u tu zemlju plasiraju više od polovine svojih izvoznih proizvoda, dakle slično vrijedi i izvoznike mlijeka i mliječnih proizvoda te mlinarskih i pekarskih proizvoda. Zatim, preko polovine izvezenih cigareta odlazi na tržište BiH.

Srbija je sljedeće najveće izvorno tržište u okviru CEFTA-e. Ako se promatra zajedno s Kosovom i Crnom Gorom (od kojih se statistički ne može razlučiti prije 2005.), prosječno odnosilo se oko 20% ukupnog hrvatskog izvoza u zemlje CEFTA-e u razdoblju od 2000. do 2012. Među poljoprivredno-prehrambenim proizvodima koji se izvoze u Srbiju prednjači razne mesne i riblje prerađevine te uljano sjemenje (suncokret i soja). Među kapitalnim proizvodima prevladavaju električni vodiči i transformeri te dijelovi industrijskih strojeva i poljoprivredni strojevi.

U Makedoniju odlazi tek 5% hrvatskog izvoza usmjerenog prema članicama CEFTA-e. Hrvatska je do kraja 2011. Ostvarivala deficit u trgovinskoj razmjeni s Makedonijom, jedinom članicom među članicama CEFTA-e, dok je u 2012. Ostvaren tek blagi suficit (10 mil. EUR). U sastavu izvoza prevladavaju poljoprivredno-prehrambeni proizvodi (čokolada, meso i pšenica), a zamjetan je udio i kapitalnih proizvoda (električni vodiči i transformeri) te kemijskih i farmaceutskih proizvoda.

Na tržištu Albanije i Moldavije slabo su zastupljeni hrvatski proizvodi. Hrvatska je u te dvije zemlje 2012. izvezla tek 58 mil. EUR, odnosno 1 mil. EUR, a riječ je uglavnom o energentima (loživo ulje), dok je udio kapitalnih proizvoda i poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u ukupnome robnome izvozu u tu zemlju razmjerno mali.

Tablica 3. Struktura izvoza Republike Hrvatske u 2012. godini

Poglavlje Carinske tarife	CEFTA		EU 27		Ostale zemlje	
	izvoza u mil. EUR	**% izvoza Poglavlja**	**izvoza u mil. EUR**	**% izvoza Poglavlja**	**izvoz u mil. EUR**	**%izvoza Poglavlja**
01 Žive životinje	23,1	49,5	1,6	3,5	22	47
02 Meso i jestivi klaonički proizvodi	11,5	59,1	7	36	1	4,91
03 Mlijeko i drugi mliječni proizvodi; jaja	46,1	87	6,4	12,1	0,5	0,93
04 Živo drveće i druge biljke	0,8	58,2	0,5	34,9	0,1	6,82
05 Jestivo povrće, korijenje i gomolji	4,4	47	4,8	50,2	0,3	2,83
06 Jestivo voće i orašasti plodovi	9,7	38,7	9,7	38,5	5,7	22,79
07 Kava, čaj, mate čaj i začini	5,5	70,4	1,7	22,2	0,6	7,4
08 Žitarice	48,5	39,5	62,1	50,5	12,2	9,94
09 Proizvodi mlinske industrije	15,3	82,2	2,4	12,9	0,9	4,88
10 Uljano sjemenje i plodovi	44,6	67,3	21	31,6	0,7	1,07
11 Masti i ulja živ. Ili bilj. Podrijetla	16,9	55,7	12,5	41,2	0,9	3,12
12 Prerađevine od mesa, riba i rakova	49,3	64,5	23,3	30,6	3,8	4,99
13 Kakao I proizvodi od kakaa	26,9	70,3	8,5	22,3	2,8	7,42
14 Proizvodi na osnovi žitarica	26,2	34,5	37	48,6	12,8	16,88
15 Proizvodi od voća i povrća	8,7	30,6	16,2	56,5	3,7	12,92
16 Razni prehrambeni proizvodi	63,9	48,8	43,5	33,2	23,5	17,98
17 Pića, alkoholi i ocat	74	63	37,9	32,3	5,6	4,76
18 Duhan i pre. nadomjesci duhana	41,2	59,4	17,9	25,9	10,2	14,76
19 Ostaci i otpaci prehram. Industrije	17,3	40,8	12	28,4	13,1	30,88
20 Mineralne tvari	581	40,1	587,6	40,5	280,9	19,38
21 Proizvodi kemijske industrije	216,8	23,2	332,7	35,5	386,6	41,3
22 Plastične mase i proizv. Od plastike	51,2	24,6	146	70,2	10,7	5,17
23 Sirova koža i proizv. Od kože	26	19,2	90,8	67	18,8	13,87
24 Papir i karton	57,9	27,4	141	66,7	12,5	5,92
25 Proiz. od kamena; staklo i stak. Proiz.	72,1	31,1	153,9	66,3	6	2,59
26 Strojevi i mehanički uređaji	184	10,6	1.094,10	63,2	453,7	26,2
27 Ostalo	120,4	9	779,8	58,2	440,6	32,86
UKUPNO	**1843,30**	**1251,7**	**3651,9**	**1079**	**1730,2**	**369,57**

Izvor: DZS (Podaci o izvozu po zemljama podrijetla i proizvodima carinske tarife)

Na tržištu Albanije i Moldavije slabo su zastupljeni hrvatski proizvodi. Hrvatska je u te dvije zemlje 2012. izvezla tek 58 mil. EUR, odnosno 1 mil. EUR, a riječ je uglavnom o energentima (loživo ulje), dok je udio kapitalnih proizvoda i poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u ukupnome robnome izvozu u tu zemlju razmjerno mali.

Hrvatska ima dva najvažnija izvozna tržišta u okviru CEFTA-e, (Tablica 4.) dakle to su Srbija i Bosna i Hercegovina, s kojijma je u velikoj mjeri liberalizirala međusobnu trgovinu. (A. Ćudina, G. Sušić: Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose, 2003.)

Tablica 4. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske sa zemljama članice CEFTA-e (u 000 $)

godina / država	**2006.**		**2007.**		**2008.**		**2009.**	
	IZVOZ	**UVOZ**	**IZVOZ**	**UVOZ**	**IZVOZ**	**UVOZ**	**IZVOZ**	**UVOZ**
Srbija	33.941	15.928	664.942	329.479	778.491	428.127	559.026	281.170
BiH	1.310.514	600.375	1.782.585	733.865	2.177.792	819.386	1.347.170	566.988
Albanija	30.899	2.695	35.325	3.032	44.375	4.776	37.165	2.999
Makedonija	83.257	179.992	116.906	221.734	143.114	278.814	121.072	177.774
Moldavija	2.004	7.801	3.427	6.616	2.026	7.737	1.800	4.627
Kosovo	/	/	/	/	/	/	/	/
Crna Gora	6.404	316	154.855	6.689	186.641	1.073	168.074	52.900
UKUPNO	**1.467.019**	**807.107**	**2.758.040**	**1.301.415**	**3.332.439**	**1.539.913**	**2.234.307**	**1.086.458**

godina / država	**2010.**		**2011**		**2012.**	
	IZVOZ	**UVOZ**	**IZVOZ**	**UVOZ**	**IZVOZ**	**UVOZ**
Srbija	462.882	305.645	522.036	399.089	536.902	362.019
BiH	1.370.688	612.078	1.633.715	757.182	1.577.751	728.445
Albanija	79.990	5.479	59.467	4.720	74.771	5.382
Makedonija	112.322	141.837	133.565	167.291	124.682	111.452
Moldavija	1.674	3.783	2.405	5.323	1.638	4.306
Kosovo	72.522	3.689	87.939	3.826	87.706	2.822
Crna Gora	107.865	3.593	82.062	4.987	186.806	58.119
UKUPNO	**2.207.943**	**1.076.104**	**2.521.189**	**1.342.418**	**2.590.256**	**1.272.545**

Izvor: DZS, dostupno na: (www.dzs.hr)

Republika Hrvatska u zemlje CEFTA-e najviše izvozi:

- mineralna goriva i maziva;
- hranu i žive životinje;
- proizvode svrstane prema materijalu;
- kemijske proizvode;
- strojeve i prijevozna sredstva;
- piće i duhan

Republika Hrvatska u zemlje CEFTA-e najviše uvozi:

- proizvode svrstane prema materijalu;
- hranu i žive životinje;
- razne gotove proizvode;
- mineralna goriva i maziva;
- kemijske proizvode
- strojeve i prijevozna sredstva

8. RASPRAVA

Iz rezultata pikazanim u prethodnom poglavlju, možemo zaključiti kako najviše hrvatskog izvoza odlazi prema Bosni i Hercegovini, koji je za Hrvatsku najvažniji trgovinski partner. Do 2009. godine izvoz u BiH je rastao, a onda je u vrijeme početka krize pao za više od 800 milijuna dolara. Već je 2010. ponovno narastao u usporedbi sa 2009.-om, i rastao je do 2011. kada je iznosio više od 1,6 milijardi dolara. Srbija je drugi važan izvozni partner. 2006. godine izvoz u Srbiju je bio samo 34 milijuna dolara, a 2007. je iznosio 664 milijuna dolara i rastao je u svim godinama osim 2009. godine. Isti slučaj je i sa Crnom Gorom u koju je 2006. izvoz iznosio 6,4 milijuna dolara, a iduće godine izvoz je porastao na 148 milijuna dolara. Crna Gora spada u red važnijih trgovačkih partnera, ali ne po ukupnom obujmu trgovine prema kojem zauzima tek 32. mjesto, nego zato što je suficit ostvaren s Crnom Gorom četvrti najveći u vanjskotrgovinskoj bilanci Hrvatske (179,6 milijuna USD).

U Moldaviju izvozimo najmanje i taj izvoz i dalje pada. Kada promatramo uvoz najznačajniji partner za Hrvatsku je ponovno Bosna i Hercegovina. Uvoz u BiH je svake godine rastao osim 2009. Srbija je druga zemlja od koje uvozimo te od koje od 2007. imamo sve veći uvoz. Uvoz je u 2012. godini dosegnuo više od 362 milijuna dolara. Razmjena sa CEFTA-om 2006 predstavlja svjetlu točku vanjskotrgovinske razmjene, prvenstveno zbog značajnog suficita koji se generirao od početka potpisivanja Sporazuma.

U usporedbi sa rezultatima drugih istraživača, Hrvatska je najveći pad vanjskotrgovinske razmjene u apsolutnim terminima zabilježila s najvažnijim trgovačkim partnerom Bosnom i Hercegovinom. Ukupan obujam vanjske trgovine je s tom zemljom u 2009. godini smanjen za otprilike 1.083 milijuna USD, odnosno 36,1% (izvoz je smanjen za 830,7 milijuna USD, dok je uvoz smanjen za 252 milijuna USD). Treći uvozni partner Hrvatske je Makedonija. Najmanje uvozimo iz Moldavije, Kosova i Albanije. Crna Gora je jedina zemlja s kojom je Hrvatska u uvjetima krize povećala vanjskotrgovinsku razmjenu za 17,2%.

Uz CEFTA-u, važan trgovinski partner Hrvatske u obliku formalne grupacije zemalja predstavlja i Europska unija s kojom je 2008. godine ostvareno otprilike 63% ukupne hrvatske robne razmjene. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, pozitivan trend smanjenja deficita robne razmjene Hrvatske nastavljen je i u 2010. godini te je on u odnosu na 2009. godinu smanjen na 23%. Smanjenje deficita je praćeno padom uvoza za 5,4%, dok izvoz nije nastavio dinamiku smanjenja iz 2008. godine nego je on povećan, i to za 12,5%.

Isti zaključak vrijedi i za trgovinu s Europskom unijom s kojom je Hrvatska i u 2010. godini poboljšala saldo vanjskotrgovinske bilance i to na način da je povećan izvoz u Uniju dok je izvoz smanjen u odnosu na 2009. godinu. S druge strane, trgovinska suradnja s CEFTA-om 2006 je također zabilježila pozitivne trendove u 2010. godini te je uz povećanje izvoza i uvoza za otprilike isti postotak (3,3% izvoz i 3,5% uvoz) povećan i suficit s promatranim prostorom (za 3,1%). (Sekur T., (2011.): Utjecaj globalne krize na regionalnu vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb.)

8. ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je pokazati značaj integracije CEFTA za hrvatsko gospodarstvo. Cilj svake zemlje jugoistočne Europe je postati članicom EU, pa tako je bio slučaj i s Hrvatskom. Nova "CEFTA 2006" je moderni sporazum koji sadrži sedam poglavlja i donosi promjene u odnosu na originalni sporazum CEFTA-e. Novi sporazum je trebao povećati robnu razmjenu između članica, no to se nije dogodilo zbog slabe konkurentnosti proizvoda zemalja članica CEFTA-e u odnosu na proizvode iz zemalja EU. Na tržište CEFTA-e najviše su usmjerene Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija. Hrvatska svoj položaj na tržitima CEFTA-e može poboljšati pokretanjem konzultacija s tim zemljama, kroz institucije EU-a, sa ciljem zadržavanja trgovinskih poslastica.

Kada promatramo Hrvatsku unutar CEFTA-e, ona je najrazvijenija zemlja no ipak su gospodarska kretanja u Hrvatskoj rezultat djelovanja dugoročnih čimbenika, tj. strukturnih neusklađenosti i neodgovarajuće ekonomske politike. Snižene stope carine primjenjuju se pri izvozu u Srbiju i najviše u BiH te je Hrvatska u velikoj mjeri liberalizirala svoju trgovinu s drugim potpisnicama CEFTA-e. Hrvatska je 30. lipnja 2011. zatvorila svih 35 poglavlja pregovora s EU i nakon ratifikacije ugovora od strane svih zemalja članica, punopravna članica Europske unije postali smo 1.7.2013. godine. Time je CEFTA za Republiku Hrvatsku, ispunila svoju zadaću i smisao zbog kojega i postoji.

Hrvatska i dalje s zemljama CEFTA-e surađuje, ali ne više kao članica CEFTA-e, nego kroz trgovinsku politiku EU-a.

9. POPIS LITERATURE

KNJIGE

- Kersan-Škabić, I. (2012.): Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula
- Kovačević Z., Sekur T. (2012.): Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na Europsku uniju i CEFTA-u, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Brkić L. (1995.): Teorije međunarodne ekonomske integracije, Gordon d.o.o, Zagreb
- Vuković I., Vizjak A. (2001.): Europska unija, CEFTA i hrvatsko gospodarstvo, Politička misao, Zagreb
- Ćudina A., Sušić G. (2003.): Utjecaj pristupanja Hrvatske Europskoj uniji na trgovinske i gospodarske odnose, Ekonomski pregled, Zagreb
- Ott K., Pintar R. (2004.): Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji, Institut za javne financije, Zaklada Friedrich Ebert
- Sekur T., (2011.): Utjecaj globalne krize na regionalnu vanjskotrgovinsku razmjenu Hrvatske, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
- Kovačević Z., Sekur T., (2012.): Izvozna strategija malog otvorenog gospodarstva u odnosu na Europsku uniju i CEFTA-u

LINKOVI

- http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11124
- http://eknjiznica.unipu.hr/2109/1/2013_13.pdf
- http://www.dzs.hr
- https://www.mingo.hr
- https://www.hgk.hr
- http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx

10. SAŽETAK

U ovom diplomskom radu je analizirana integracija CEFTA te se daje uvid u poziciju Hrvatske na tržištu CEFTA-e. U prvom dijelu se daje uvid o tome kako je zapravo došlo do ideje o osnivanju CEFTA-e te kako je ova integracija napredovala i razvijala se. Kroz grafičke prikaze se nastoji prikazati razvoj vanjske trgovine zemalja CEFTA-e. Posljednji dio se bavi Hrvatskom kao važnom članicom ove integracije. i analizirana je vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Hrvatske i zemalja članica CEFTA-e. Dakle, Hrvatskadok je bila članica, sa CEFTA-omje do 2012. ostvarivala suficit u međusobnoj razmjeni roba, što znači da je tada trgovina bila u stalnom porastu.Hrvatska je u 2010. godini ostvarila povećan uvoz u EU dok je izvoz smanjen u odnosu na 2009. godinu. Nakon ulaska u Europsku uniju više nemamo slobodnu trgovinu sa CEFTA-om i vanjskotrgovinska razmjena je smanjena. Najviše su se izvozile žitarice, mlijeko i mliječni proizvodi, razni prehrambeni proizvodi te proizvodi kemijske industrije. Zatim proizvodi koji su se uvozili su u najvećoj mjeri mineralna goriva i maziva, hrana i životinje te strojevi i prijevozna sredstva.

Ovim radom je zapravo prikazana vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske sa zemljama CEFTA-e koje su bile najvažniji trgovinski partner do 2013. godine, odnosno do ulaska u Europsku Uniju. Nakon toga, trgovina se logično prebacila u onom pravcu gdje su povoljniji uvjeti, a to je sada Europska Unija.

Ključne riječi: CEFTA, Europska unija, liberalizacija, tržište, vanjskotrgovinska razmjena

11. SUMMARY

In this graduation thesis was analyzed the CEFTA integration and gives an insight into Croatia's position on the CEFTA market. The first part gives an insight into how the idea of establishing CEFTA has actually come and how it has progressed while the second part is based on the new CEFTA contract. Through graphic presentations, some of the important development factors of member states are being presented.The last part deals with Croatia as an important member of this integration. and analyzed the foreign trade of agricultural and food products between Croatia and CEFTA member countries.Therefore,Croatia was a member of CEFTA until 2012 to have realized a surplus in commodity exchange, which means that trade was on a steady growth. In 2010, Croatia increased its imports into the EU while exports declined relative to 2009. After joining the European Union, we no longer have free trade with CEFTA and foreign trade has been reduced. The most exported were cereals, milk and dairy products, various food products and chemical industry products. Then the products that were imported were mineral fuels and lubricants, food and animals, and machines and means of transport.

This paper presents the foreign trade of the Republic of Croatia with the countries of CEFTA, which were the most important trade partner by 2013, ie the joining into the European Union. Thereafter, trade was logically shifted in the direction of the more favorable conditions, which is now the European Union.

Keywords: CEFTA, European Union, liberalization, market, foreign trade

12. POPIS TABLICA

Tablica 1. Saldo robne razmjene i pokrivenost uvoza izvozom Republike Hrvatske.....23

Tablica 2. Izvoz Republike Hrvatske, prema skupinama zemalja…….26

Tablica 3. Struktura izvoza Republike Hrvatske u 2012. godini……...29

Tablica 4. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske sa zemljama članice CEFTA-e.....30

13. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.: BDP zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine 14

Grafikon 2.: Uvoz zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine 15

Grafikon 3.: Izvoz zemalja članica CEFTA-e 2006. i 2011. godine.....16

Grafikon 4.: Razmjena zemalja članica CEFTA-e unutat CEFTA-e i sa ostatkom svijeta.....17

Grafikon 5. Izvoz Hrvatske 2006. godine.....21

Grafikon 6. Uvoz Hrvatske 2006. godine.....21

Grafikon 7. Izvoz Hrvatske 2011. godine.....22

Grafikon 8. Uvoz Hrvatske 2011. godine.....22

14. POPIS SLIKA

Slika 1. Bivše i sadašnje članice CEFTA-e.....6

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa JurjaStrossmayera u Osijeku **Diplomskirad**
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni diplomski studij Agroekonomika

DINAMIKA VANJSKO – TRGOVINSKIH ODNOSA REPUBLIKE HRVATSKE I ZEMALJA CEFTA-e

Snježana Zubak

Sažetak:
U ovom diplomskom radu je analizirana integracija CEFTA te se daje uvid u poziciju Hrvatske na tržištu CEFTA-e. U prvom dijelu se daje uvid o tome kako je zapravo došlo do ideje o osnivanju CEFTA-e te kako je ova integracija napredovala i razvijala se. Kroz grafičke prikaze se nastoji prikazati razvoj vanjske trgovine zemalja CEFTA-e. Posljednji dio se bavi Hrvatskom kao važnom članicom ove integracije. i analizirana je vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Hrvatske i zemalja članica CEFTA-e. Dakle, Hrvatska dok je bila članica, sa CEFTA-om je do 2012. ostvarivala suficit u međusobnoj razmjeni roba, što znači da je tada trgovina bila u stalnom porastu. Hrvatska je u 2010. godini ostvarila povećan uvoz u EU dok je izvoz smanjen u odnosu na 2009. godinu. Nakon ulaska u Europsku uniju više nemamo slobodnu trgovinu sa CEFTA-om i vanjskotrgovinska razmjena je smanjena. Najviše su se izvozile žitarice, mlijeko i mliječni proizvodi, razni prehrambeni proizvodi te proizvodi kemijske industrije. Zatim proizvodi koji su se uvozili su mineralna goriva i maziva, hrana i životinje te strojeve i prijevozna sredstva. Ovim radom je zapravo prikazana vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske sa zemljama CEFTA-e koje su bile najvažniji trgovinski partner do 2013. godine, odnosno do ulaska u Europsku Uniju. Nakon toga, trgovina se logično prebacila u onom pravcu gdje su povoljniji uvjeti, a to je sada Europska Unija.

Rad je izrađen pri: Fakultetu agrobiotehničkih znanosti Osijek
Mentor: prof.dr.sc. Ružica Lončarić

Broj stranica: 42
Broj grafikona i slika:9
Broj tablica:4
Broj literaturnih naslova:12
Jezik izgovornika: hrvatski

Ključne riječi: CEFTA, Europska unija, liberalizacija, tržište, vanjskotrgovinska razmjena

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:
1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić. predsjednik
2. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Igor Kralik, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek, Sveučilište u Osijeku, Vladimira Preloga 1

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek **Graduate thesis**

Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

University Graduate Studies, course Agroeconomics

DYNAMICS OF FOREIGN TRADE OF THE REPUBLIC OD CROATIA AND COUNTRIES OF CEFTA

Snježana Zubak

Abstract:

In this graduation thesis was analyzed the CEFTA integration and gives an insight into Croatia's position on the CEFTA market. The first part gives an insight into how the idea of establishing CEFTA has actually come and how it has progressed while the second part is based on the new CEFTA contract. Through graphic presentations, some of the important development factors of member states are being presented.The last part deals with Croatia as an important member of this integration. and analyzed the foreign trade of agricultural and food products between Croatia and CEFTA member countries. Therefore,Croatia was a member of CEFTA until 2012 to have realized a surplus in commodity exchange, which means that trade was on a steady growth. In 2010, Croatia increased its imports into the EU while exports declined relative to 2009. After joining the European Union, we no longer have free trade with CEFTA and foreign trade has been reduced. The most exported were cereals, milk and dairy products, various food products and chemical industry products. Then the products that were imported were mineral fuels and lubricants, food and animals, and machines and means of transportThis paper presents the foreign trade of the Republic of Croatia with the countries of CEFTA, which were the most important trade partner by 2013, ie the joining into the European Union. Thereafter, trade was logically shifted in the direction of the more favorable conditions, which is now the European Union.

Thesis performed at: Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Mentor: prof.dr.sc. Ružica Lončarić

Number of pages: 42

Number of figures: 9

Number of tables: 4

Number of appendices: 12

Original in: Croatian

Key words: CEFTA, European Union, liberalization, market, foreign trade

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić. predsjednik

2. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, mentor

3. izv.prof.dr.sc. Igor Kralik, član

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agrobiotechnical scinces Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Vladimira Preloga 1